

CLAVDII AL-
BERII TRIVNCV-
RIANI.

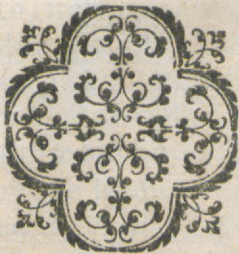
(dubius
vel
aubery;
adulterus
1, 12, 10)

DE
TERRÆMOTV,
ORATIO
ANALYTICA:

IN QVA,

HYBORNÆ, PAGI, in ditione Il-
lustriss. Reip. BERNENSIS, supra la-
cum Lemannum, per Terræmotum oppressi,
Historia paucis attingitur.

N.

(dubius)

Excudebat Ioannes le Preux.

Anno 1585.

89

comp. l.

CLAVDII ALBERII

TRIVNCVRIANI,

DE TERRÆMOTV, ORATIO

Analytica.

V M esset allatū ad nos
de pago HYBORN A in
ditione Illustriss. Reip.
BERNENSIS supra la-
cum Lemānum per Ter-
ræmotum oppresso: & de Terræmo-
tu illis in locis sapius ad hos vsque
dies iterato: item de iniquo iudicio,
quod quidā maleuoli homines con-
tra Christianā charitatem facere non
dubitarunt: sanè pro eo ac debuimus,
grauiter commoti sumus, AUDITO-
RES: Cūque hodierno die nobis
ex hoc loco dicendū esset more in-
stitutōque huius Academiæ, à mate-
ria dicendi proposita, & constituta
parumper deflectere, & digredi plu-
ribus, iisque grauibus de causis ne-

cesse habuimus. Neque enim sustinere nos potuimus, quin respondemus tribus generibus hominum non vnum, sed diuersa eaque falsa sentientium. Vnum genus est hominum amentissimorum, qui licet causas naturales coniunctas non negligant, omnia tamen sine numine euenire affirmant, quasi Deus ista inferiora sua cura, suaque prouidentia minimè dignetur. Secundum genus est illorum qui causas falsas confingunt, quas Theologia, siue prima philosophia tueri non possit. Tertium genus est hominum minimè quidem prauorū, minimèque impiorum, sed in scientiis non satis exercitatorum. nempe eorum qui repudiatis omnibus causis naturalibus, Vnius Dei, vniūsq; Numinis duntaxat mentionem faciendam esse credūt: quasi prima philosophia, siue Theologia reliquas scientias funditus euertat, ac non potius constituat, & stabiliat. His igitur de causis à materia dicendi constituta deflectere necesse habuimus, vt de

Terre-

Terræmotu non solū physicè, verū etiam Theologicè diceremus. Neq; hac oratione physica, & Theologica DE TERRÆMOTV, quicquam gratius, vtilius, aut commodius hoc tempore afferri posse duximus. Nam cū Terræmotus insoliti superioribus diebus facti, & sæpius iterati in sermonibus quotidianis mentio iniiciatur: cūque multi multa comminiscantur, & temerè asserant: non dubito quin vobis pergratū, pèrque iucū dum futurum sit, si ea quæ de Terræmotuum causis sentienda sunt, tū ex scientia naturali, tum etiam ex Theologia deprompta, in medium afferam, & ea vobis breuiter, dilucidèque exponam.

QUANDO QUIDEM igitur DE TERRÆMOTV tum Physicè, tum etiam Theologicè dicere constituimus, ante omnia statuendū est, Physicène prius, an Theologicè de Terræmotu dicendum sit. Cū enim res naturales sint nobis notiores, quàm Diuinæ: Causæ quoque na-

A. iij.

turales videntur esse notiores quam diuinæ & Metaphysicæ. Sed cū Deus opt. max. sit prima causa efficiens, idēque sit finis extremus omnium rerum: & vt verbis Ioannis vtar, A & Ω: nemini mirum videatur, si à diuinis rationibus exordiamur, & rursus diuinis rationibus orationem hanc concludamus. A Deo principiū, Dei sunt omnia plena. Deus prima: Deus summa nobis dicendus est camæna. Nisi enim sit Deus, reliqua esse nequeunt. Idem etiam est Finis extremus omnium. Nam omnia Deo subiciuntur. Postquam enim Christo subiecta fuerint omnia, tunc & ipse filius subiicietur ei qui subiecit ipsi omnia, vt Deus sit omnia in omnibus. Quo fit vt Theologus reddat rationem Notionum anticipatarum, causarum, & principiorū omnium quæcunque illa sint. Quemadmodum enim nisi sit Deus, reliqua esse nequeunt: ita etiam, nisi sit Theologia, reliquæ scientiæ constare nequeunt. Cum igitur non solum Physicè, ve-

i. Corint.
cap. iij. v.
28.

rum etiam Metaphysicè de Terræmotu dicendum sit, à primo actu, hoc est, ab ipso Deo incipiendum est. Deū esse primam & summam causam efficientem intelligimus ex eo quod ENEPTEIA potestatem antecedit omnibus modis: RATIONE, NATURA, TEMPORE. Sic enim Aristoteles lib. Θ. primæ philosophiæ: τὸ χρόνος αἰεὶ περιλαμβάνει ἐνέργεια ἑτέρα πρὸ ἐτέρας ἕως τῆς τοῦ κινῆντος αἰεὶ πρώτης. id est: Energia vna semper anteuertit alteram, vsque ad Energiam siue Actum illius qui primò mouet. Quinetiam, licet Deum primo orbi mobili non addicamus: nihilominus tamē omnes Energias siue omnes Actus, omnēque potestatem necessariò Deus anteuertet. Nam Dei propria & intima ἐνέργεια est illa, qua seipsum intelligit. Αὐτὸν αἶσα νοεῖ, καὶ ἐστὶν ἡ νόσις νοήσεως νόσις. id est: Ipse se intelligit, estque intellectio intellectiois intellectio: inquit Aristoteles. Hæc autem ENEPTEIA æterna est, neque habet vllum initium:

quia nihil aliud est quàm ipse Deus, Pater, Filius, qui est Sapientia patris, & Spiritus sanctus. Sic Ioannes ait Sermonem fuisse apud Deum in principio, & ante res omnes creatas: ac proinde Sermonem esse Deum. Cū enim in Deo nulla sint accidentia, nulla materia, nulla conditio cōtradictionis, quæ δυνάμις ἀντιφάσεως Aristoteli, & in historia Iobi Tahola dicitur: fieri nequit, quin illud quod ante res omnes creatas erat apud Deum, sit Deus. Huiusmodi est interior Energia Dei, quæ nihil aliud est quàm Deus, vt dictum est. Itaque si quis quærat ex nobis, quidnam ageret Deus ante conditum mundum: respondēbimus Deum intellexisse seipsum, vt etiam intelligit, & intelliget semper: ἢν ἐστὶ, καὶ ἔσται νόσις νόσεως νόσις id est: Fuit, Est, Erit intellectio intellectiois intellectio. His tribus temporibus designantur Energix perfectissimæ & absolutissimæ, vt in prima philosophia demonstratū est. Altera est Ενέργεια extima, per quā Deus

Deus creauit omnia: per quam regit & nouit etiam res singulas: per quam nihil est tam magnum, quod Deus efficere non possit: per quam vocat EA QVAE NON SVNT, VT EA QVAE SVNT AB OLEAT. Hęc Energia non esset, nisi illa Intima esset. Differt autem ab Energiis Angelorum, & cæterarum rerum cōditarum ea ratione, qua Deus differt ab omnibus naturis conditis. Sic māgi Pharaonis non potuerūt illa omnia efficere, quæ Deus per Mosē & Aaronem effecit, nempe quia Dei Energix etiam extimæ à vi immensa & infinita proficiscuntur. Hanc Energiam extimam ab illa intima sic distinguit Aristoteles, vt intimam illam Energiam, qua Deus seipsum intelligit & seipso contentus est, Ερρον, hoc est primum & proprium Dei munus esse dicat: hanc autem extimam esse quasi secundarium Dei munus, quo Deus fungitur intelligēdo ὡς ἐν παρέργῳ. Sic apud Iobum, Energia Dei, qua condidit res omnes, & qua nouit Abrahamum,

I. ad Cor.
ca. I. v. 28.

Iob. cap.
26.

Isaacum, Iobum, qua regit & gubernet res cunctas & singulas, dicitur extremitas viarum Dei. Qui Aquilonem, inquit Iobus, extendit super inane, & terram suspendit super nihilum. Qui cohibet aquas in suis nubibus, neq; nubes rumpitur ab eis. Qui construxit faciem solii, super quod expandit nubem suam. Terminum constituit aquis, dum consummentur lux cum tenebris. Columnæ cæli concutiuntur & stupefiunt ab illius increpatione. Sua potentia scindit mare, & intelligentia sua compescit eius ferociam: suoque spiritu adornauit cælos. Atque ista duntaxat sunt **EXTREMA VIARVM EIVS.** & quantulam portionem audiuius de isto negotio? Quis autem tonitru potentia illius cognosceret? Ergo, quandoquidem Deo nihil maius, nihil præstantius, nihil melius, Energia illa intima, qua Deus ipse se intelligit, erit primaria, adeoque nihil aliud erit quam ipse Deus: Extima autem hæc Energia, qua Deus creat, & regit res cunctas

cunctas & singulas, erit secundaria, & eiusmodi propter quam Deus *ὡς ἐν παρρησίᾳ* intelligere dicatur, si intellectio hæc cum altera illa primaria inlectione comparatur. Nos verò, quia **SENSVS** noster, **SCIENTIA** nostra: **OPINIO**, & **COGITATIO** nostra sunt semper alterius cuiusdā diuersi à nobis qui sentimus, scimus, opinamur, & cogitamus, (nisi quum Animus ipse de se cogitat, quo quidē munere fungitur interdū *ἐν παρρησίᾳ*.) existimamus quoque inlectionē Dei primariam semper esse alterius diuersi à Deo: quæ sententia falsissima est. Sic enim Sapientia Dei, & Spiritus Dei non fuissent apud Deum ante res omnes creatas, quod est absurdissimum. Hæc quum ita sint, perspicuum est Deū esse Causam **PRINCIPEM EFFICIENTEM** omnium rerum: ac propterea Deum non solū adhibitis causis naturalibus, Verum etiam absque causis naturalibus proximis & coniunctis posse efficere quicquid voluerit. Quo pacto quæso

mundum & naturam ipsam Deus cōdiderit, si nihil absque causis naturalibus efficere possit? Neque enim ante Naturam causæ naturales extiterunt. Vtitur quoque Deus causis naturalibus quoties libet. Nam & causas Naturales condidit. Verbi gratiā: Vtitur ventis in cauernis terræ recōditis ad terram conquassandam, ut infra dicemus. Et sæpe adhibet ventos ad illa efficienda, quorum venti non sunt causæ Naturales & solitæ. Extendit Moses manum suam super mare per Orientalem ventum vehēmentem tota illa nocte, & fecit ut mare esset siccum, & discissæ sunt aquæ. Sic Dominus vsus est ventis ad immittendas coturnices. Et profectus est ventus à Domino, qui abripiens coturnices à mari, disiecit eas ad castra circumquaque spatio itineris diurni, fere duobus cubitis in altitudine terræ. Sic Dominus vsus est quasi vento & flatu violento ad id efficiendum, quod facere constituerat die Pentecostes. Tum extitit repente, in-

Exod. ca.
4.

Num. ca
p. 11.

A&T. cap.
2. ver. 2.

tē, inquit Lucas, è cēlo sonitus tanquā ruētis flatus violēti, qui repleuit totā domū, vbi erant sedētes, & visæ sunt eis dispersitæ linguæ instar ignis, qui etiam sedit super vnumquemq; eorum. Quinetiam Deus opt. max. vtitur rebus conditis etiam naturā ineptis ad efficiendum quicquid voluerit. Sic asina Bileam loquuta est, ut testatur Moses. Angel⁹ Domini perrexit, inquit, & in loco angusto stetit, ut nulla esset via declinandi neq; ad dexteram, neq; ad sinistram. Cernens igitur asina Angelum Domini, succubuit sub Bileam, & iratus Bileā virga percussit asinam. Et aperuit Dominus os asinæ, & dixit ad Bileam. Quid feci tibi quod me iam ter verberasti? & ait Bileā ad asinam. Quod mihi illudis. Si gladium haberem, iā te interficerem. & ait asina ad Bileā. An non ego sum asina tua, qua veheris à præcedenti tempore ad hodiernum vsque diem? Num tale quippiā facere tibi solita sum? Denique nihil est tam admirabile, nihil tam insoli-

Num. ca
p. 22,

tum, quod Deus efficere non possit. Idcirco etiam Homerus, Hesiodus & cæteri poëtæ Ethnici *ψευδοθεόλογοι* nihil non tribuunt Numini. Sed pleraque omnia sunt falsa, & pugnancia, quantumvis licet ficta illa coherere videantur. Errant enim tum in subiecto, (quod quidem subiectum in Theologia est Deus & Homo, ut aliis in locis demonstratum est) tum etiam in attributis, itémque in Attributorum historia & coherencia. Verbi gratia: Fingunt Iouem impurum & impium nescio quem esse Deum summum, cui vim summam & immensam tribuunt. Ponunt Martem, Mercuriũ, Iunonem, Venerem, Neptunum, & alia eiusmodi Subiecta *σάφρα*, quibus Attributa illa, quæ Deo propriè conueniunt, nullo modo, nullaque ratione conuenire possunt. Quod attinet ad coherenciam & historię veritatem, licet in speciẽ coherencia inesse videatur: non potest fieri tamẽ quin sint falsa illa quæ Pseudotheologi illi describũt, & tradunt:

dunt: quandoquidem Subiecta, ut dixi, sunt falsa & *σάφρα*, quibus Attributa minimè conueniunt. Itaque scripta illa sunt *agri somnia*, in quibus *vana finguntur species, ut nec pes, nec caput. uni reddatur forma.* At in Theologia vera, hoc est, in utroque Testamento, VERITAS ET PERPETVA COHAERENTIA constantissimè diiudicantur ab omni falsitate adhibito instrumento *ἐξ ἀντιμετρήσεων*: ut in Oratione Apodictica DE FIDE CHRISTIANA diximus. Et quoniam Deus etiam sine causis naturalibus potest efficere quidlibet: (iussit, inquit Propheta, & factum est. Dixit Deus: Sit Lux. & fuit Lux.) quoniam etiam idem causis naturalibus uti potest ad res solito, & insolito more: hoc est, ordinariè & extra ordinem efficiendas: perspicuum est Theologum posse etiam reddere rationem causarum & principiorum Naturalium. Sic apud Iobum Cap. 38. Deus pronuntiat se esse principium & causam summam efficientẽ prin-

cipiorum & caufarum Naturalium
 his verbis: Habérne parétem pluuiar?
 aut quis genuit guttas roris? è cuius
 ventre egressa est glacies? & quis ge-
 nuit pluuiam cæli? Aquę in speciem
 lapidis vertuntur, & superficies abyssi
 constringitur gelu. Num vinculis
 colligabis Pleiades? aut coherentes
 stellas Cynosurę disiunges? Tūc-
 Hyades suo tēpore produces, & re-
 ges Arcturum cum suis filiis? scis-
 NE LEGES CAELI? aut dominium
 eius terrę imponis? Clamabísne ad
 nubem alta voce, ita vt aquarum in-
 undatio te operiat? Tūc fulgura e-
 mittes, vt eant, ac tibi dicant: Ecce
 adsum? QVIS INDIDIT RENIBVS
 SAPIENTIAM? AVT QVIS INDI-
 DIT CORDI INTELLIGENTIAM?
 QVIS SAPIENTIA SVA AETHE-
 RI DICTABIT QVÆ FACIAT?
 Sunt & alia permulta eodē in lib. ex
 quibus perspicuū fit subiecta & facul-
 tates omnes naturales: omniā deniq;
 principia esse à Deo opt. max. Sic et-
 iam principia *μετεώρων*, & sublimiū
 illo-

illorum, quę vocātur, vt ventorum,
 pluuiarum, & aliorum eiusmodi effe-
 ctorum Naturalium, à Deo existunt.
 Quauis enim orbis quidam, & cir-
 culus generationis in quibusdam cer-
 natur, propter quem videntur pro-
 pemodum non habere principium:
 (Verbi causā: Madefacta, & perfusa
 terra vapores à Sole excitantur. Va-
 poribus excitatis nubes fiunt. Nubi-
 bus factis pluit. Vbi pluit, madefit
 terra, & perfunditur. Rursus identi-
 dem madefacta & perfusa terra, va-
 pores à Sole excitantur. Vaporibus
 excitatis nubes fiunt, &c.) tamē Deus
 est principium summū EFFICIENS
 GVBERNANS, & MANDANS ista om-
 nia. Mandauit cælo de Vaporibus
 excitandis, vt legimus capite secun-
 do libri Moſis DE ORTV vniuersita-
 tis. Sic apud Iobū, Deus apertē pro-
 nunciat SE SCIRE LEGES CAELI,
 & SE DOMINVM CAELI TER-
 RAE IMPOSVIS SE. Ergo principia
 illa omnia, quorum Anticipatas no-
 tiones in singulis scientiis habere o-

portet, existūt à Deo opt. max. qui est principiū principiorū. Principia quidem Naturalia esse Physicus ponit: quia Anticipatas Notiones scientiæ naturalis non probat rationibus & causis superioribus. At Theologus omnia probat, facta mentione Dei. Verbi gratia: Axiomata Physica, Causas & facultates naturales confirmat, & omnium rationem reddit facta mentione Dei. Proinde non sunt audiendi, qui causarum naturalium nullam volunt fieri mentionem, quique Atheos vocant omnes illos, quicunque rationes petunt ex causis Naturalibus. Si quæras ex Medico rationes *αἰματώσεως*, id est, procreationis sanguinis: respondebit ille, Succum cum quo alimur, ex intestinis & Ventriculo secretum à reliquo cibo peruenire vsq; ad portas iecoris per tennes mesenterii venas: eūdem succū rursus in iecore retineri propter venarum in iecore dispersarum exilitatem: ob hanc moram in iecore perfectè concoqui, & perfectam expres-

sam-

samque sanguinis speciem assequi. Ergo Medicus ponet IE CVR ESSE: item ESSE TENVES MESENTERII VENAS: Item IE CVR esse præditum facultatibus RETINENDI, CONCOQVENDI, & MVTANDI IN SANGVINEM. Atque istæ erūt Anticipatæ notiones, quarum rationem non reddet Medicus. At Theologus reddet rationem ex PRIMA CAUSA EFFICIENTE, nēpe ex DEO: & ex FINE, quem sibi Deus proposuit. Sic nonnulli etiam Ethnici Philosophi MENTEM illam primam, nempe Deum dixerunt esse PRIMAM CAUSAM EFFICIENTEM omnium rerum. Sic Galenus libro septimo De vsu partium. cap. xv. quum explicat admirabilem neruorum Laryngis metam, vnde cursus reflectitur, compellente veritate CAUSAM PRIMAM EFFICIENTEM, Deum videlicet agnoscit & laudat his verbis. Equidem (inquit Galenus) ne laudare quidē satis pro merito possum eius sapientiam ac potentiam, qui ani-

B ij

malia fabricatus est. Nam eiusmodi opera, non laudibus modò verum etiam hymnis sunt maiora, quæ prius quam inspexissemus quidem, fieri nō posse persuasum habebamus: conspiciati verò, falsos nos opinione fuisse comperimus, potissimum quando sine magno negotio, atque apparatu conditor nostri vno vsus instrumento, eoque perexiguo inculpatū prorsus ac perfectum opus effecerit. Sed idem Galenus vanus factus est in suis ratiocinationibus, neque sibi cōstat in agnitione potentia Dei immensæ. Nam libro vndecimo De vsu parrium. Cap. xiiij. Deum nihil agere sine causis naturalibus, proximis & coniunctis affirmat his verbis. Oculorum, inquit, pilis ac superciliorum siquid addideris, aut abstuleris, illorum vtilitatem corrumpas. Num igitur nostri opifex solis his pilis æqualem semper seruare magnitudinem præscripsit, hi autem siue imperium præscribentis metuentes, siue Deum ipsum præcipientem reueriti, siue

siue faciendum id esse persuasi, obseruant id vt mandatum sibi fuerat? Certè Moses quidem ita de natura ratiocinabatur, cuius ratio, quàm Epicuri, mihi videtur probabilior. Optimum tamen est, neutrius rationem sequi: sed potius generationis principium, quod à creatore ducitur, quomodo Moses, in omnibus generalibus seruantes quod ad materiam attinet, ei adiicere. Ob eam enim causam conditor nostri æqualem semper magnitudinem seruandi necessitatem ipsis imposuit: quod id ad rem pertinere magis videbatur. Postea verò quàm eiusmodi efficere pilos constituit, his quidem durum corpus, instar cartilaginis quibusdam subiecit, aliis autem cutem duram cartilagini per supercilia connexam. Non enim sat erat eos duntaxat velle tales esse. Neque enim si lapidem repentè velit facere hominem, id efficere poterit. Atque id est, inquit Galenus, in quo ratio nostra, ac Platonis, tum aliorum qui apud Græcos de rerum

natura rectè conscripserunt, à Mose diffidet. Satis enim habet is, si Deus materiam exornare velit, ea autem repente parer, atque exornata est. OMNIA ENIM DEVM FACERE POSSE arbitratur, etiam si ex cineribus hominem aut equum facere velit. Nos autem non ita sentimus: sed confirmamus quædam naturam facere non posse, eaque Deum ne aggredi quidem omnino, sed ex iis quæ facere potest, quod melius est, eligere. Hæc Galenus impiè, ineruditè, & ἀθεολόγως de Deo opt. max. scriptis mandauit. Itane verò, Galene, obtrebratum est desipiens cor tuum, ut POTENTIAM DEI mancā, & mutilam nobis proponas? Sic enim statuis Deum non posse quicquam agere, sine causis naturalibus proximis & coniunctis. MOSES, inquis, OMNIA DEVM facere posse arbitratur, etiam si ex cineribus hominem aut equum facere velit. Rectè, Galene, & Theologicè Moses de Deo sentit & scribit, quum passim testatur deum,

Deum, quicquid voluerit, facere posse, etiam si ex lapidibus hominem facere velit. Demonstratum est supra Nullam esse causam Naturalem, cælestem, aut aliam quamcunque Energiam, quæ non sit tempore & ortu posterior ENERGIA illa prima immensa & infinita, quæ est Deus in sacula benedictus. Iam quæro ex te, Galene, Cum cæteræ causæ in rerum natura habeant ortum, hoc est, Cum sint tempore & ortu posteriores ENERGIA illa prima quæ est DEVS BENEDICTVS, à quoniam existent reliqua omnia tam aspectabilia, quàm inuisibilia? Si à seipsis existere dicas, errorem tuum facile conuincemus. Deus enim non erit PRINCIPIVM summum, & CAUSA PRIMA EFFICIENS. Sin temerè extitisse dicas: tibi ipse non constabis. Nam in libris De usu partium, conditorem & opificem summum agnoscis, cuius opera non solum laudibus, verum etiā hymnis maiora esse fateris. Ergo ENERGIA ILLA PRIMA, nempe Deus benedi-

Etus in principio condidit omnia,
 indidit vires, siue facultates, & impo-
 suit LEGES CAELO & TERRAE,
 At verò quo pacto condidit? quo pa-
 cto indidit vires & facultates? An
 semper præsto adfuerunt causæ na-
 turales & coniunctæ? Apage ista de-
 liria. Nunquam enim liceret ad illū
 DOMINVM VNVM, hoc est ad
 DEVM peruenire. Semper occurre-
 ret πολυκοιρανία, hoc est dominatus
 multarum causarum. Atqui, ἐκ ἀγα-
 θὸν πολυκοιρανία, εἰς κοίρανος ἔστω. id est:
 dominatus plurium non est bonus.
 Vnus esto dominus. Sed missum fa-
 ciamus Galenum: (Neque enim Ga-
 lenus fuit Metaphysicus siue Theo-
 logus:) tandēque statuamus cum
 Mose, Iobo, Prophetis, Apostolis,
 hoc est cum veris Theologis: Dei
 opt. max. vtramque ENERGIAM,
 tam INTIMAM, quā EXTIMAM
 esse infinitam: AC INTIMAM quidē
 esse infinitam quoad essentiā (Nam
 INTIMA ENERGIA DEI nihil al-
 iud est quā Deus ipse, cuius essen-
 tia infi-

tia infinita est:) EXTIMAM autē Dei
 ENERGIAM esse immensam & infi-
 nitā, quod ad Vim & Potentiā atti-
 net, quā Paulus ad Ephes. ἐνέργειαν τῆς
 κρατὸς τῆς ἰχθύος αὐτῆς appellat. Sic ex
 nihilo potest creare. Sic vocat ea quę
 nō sunt, vt ea quę sunt aboleat. Sic a-
 peruit os asinę Bileā. Sic Deus piscem
 magnum preparauerat, qui absorbe-
 ret Ionam. Sic eidem pisci Dominus
 mandauit, & euomit Ionā in aridā.
 Sic excitat ē mortuis, ē puluere, & ex
 cineribus. Sic Christus edidit miracu-
 la. Sic per fidem, illi qui credunt in
 Deum, possunt transferre montes, vt
 in Euāgelio legimus. Denique, quē-
 admodum Numerus non potest esse,
 quin sint PAR, IMPAR: ita etiā Deus
 non potest esse, quin sit VTRAQUE
 ENERGIA talis, qualem supra descri-
 psimus. Ex iis, quę adhuc diximus,
 nullo negotio intelligimus Theo-
 logum reddere certissimas rationes
 principiorum, causarum, & Anticipa-
 tarum Notionum omnium. Sic Io-
 bus & amici Iobi: Sic Solomō Theo-

logicè differunt non solum de rebus Naturalibus, verumetiam de Politicis. Nam prudentia ciuilis etiam SAPIENTIAE, hoc est, THEOLOGIAE ancillatur. Deus enim, siue, coniunctio & communio cum Deo est summum & extremum hominis bonum, ut aliis in locis demonstratum est. Sic Aristoteles lib. 6. De Moribus, cap. 13. At verò, inquit, neque prudentia in sapientiam dominatur, neque animi particulæ melioris habitus est: quemadmodum neque medicina bonæ valetudinis principatum habet. Non enim ea utitur, sed ut existat & adsit, operam dat. Illius igitur causa præcipit atque imperat, non illi. Præterea sub PRUDENTIÆ imperio SAPIENTIAM esse dicere, simile est, ut si quis dicat Scientiã ciuilem Diis immortalibus præesse, quia omnia instituat ac præcipiat, quæ sunt in ciuitate.

Et quoniam causæ omnes & principia omnia singularum scientiarum & doctrinarum, THEOLOGIAE, siue, SAPIENTIAE subiiciuntur: Cùmque

SPIRITVS, siue VENTVS dicatur esse causa proxima Terræmotus: perspicuum est causam hanc THEOLOGIAE esse subiiciendam. Subiiciemus Theologiam, si demonstremus Deum, quum utitur causa naturali ad Terræmotum efficiendum, solere VENTO uti. Esto igitur Physicum axioma huiusmodi. MOLES grauissima non nisi à corpore naturali, mouendi vim maximam habente, mouetur. siue CORPVS ILLVD, quod est *κινητικὸν τῶν πάντων*, quod omnium maximam mouendi vim habet, potest mouere & conquassare molem grauissimam, seu corpus grauissimum. VENTVS est corpus *κινητικὸν τῶν πάντων*. & TERRA est corpus omnium grauissimum. Quare ex causis naturalibus, VENTVS est causa accommodatissima ad conquassandam terram. Proinde CAUSA *διότι* Terræmotus est VENTVS vehementior in terræcauernis reciprocans, & quærens exitum. Quod si effecti alicuius in Natura non esset causa proxima Naturalis: siquidem

Effectum illud existeret absque illa causa proxima naturali & coniuncta: profecto DEI VERBUM, siue MANDATVM, siue IVSSVM esset causa dñi in Theologia. Neque hoc mirum cuiquam videri debet. Nam DEI VERBUM est causa causarum & principiorum omnium. VENTVM esse corpus *κινητικόν*, fatentur omnes. Sic Virgilius ventos esse *κινητικόν*, significat his verbis.

*Illi indignantes magno cum murmure montis
Circū claustra fremunt: celsa sedet Acolus arce
Sceptra tenēs: molliūq; animos et iēperat iras.
Nisi faciat maria actierras, calūmq; profundū
Quippe ferant rapidi secū verrāq; per auras.*
Sic etiam Lucretius libro sexto de Rerum Natura Ventorum vim illam *κινητικόν* eleganter describit his versibus.

*Ventus ubi atque anime subito vis maxima
quedam,
Aut extrinsecus, aut ipsa tellure coorta
In loca se cauā terrai coniecit, ibique
Speluncas inter magnas fremit ante tumultu,
Versabundaq; portatur post incita cum Vis
Exagitata foras erumpitur: & simul altam
Diffundens terrā magnum cōcinnat hiatus.
In Sy-*

*In Syria Sidone quod accidit, & fuit Aegis
In Peloponneso, quas exitus hic animai
Disturbans vrbes, & terræmotus obortus.
Multaq; præterea ceciderunt moenia magnis
Motibus in terris, & multa per mare pessum
Subsedere suis pariter cum ciuibus vrbes.
Quod nisi prorūpit, tamē impetus ipse animai
Ea fera vis venti per crebra foramina terre
Disperitur, ut horror, & incutit inde tremorē.*

Sic etiam sacrae literæ testantur ventos omnium corporum maximā habere vim mouendi, quum Angelos ventis similes, & ventos nunciis Dei similes esse apertè significant. Qui Angelos suos, inquit Propheta, facit spiritus, & ministros suos, ignis flammam. Sic Christus etiam vim venti declarat his verbis: VENTVS QVO

Ad Heb.
cap. i. v. 7.

VULT SPIRAT, & sonum eius audis, sed nescis vnde veniat, & quò vadat. Sic Deus adhibuit ventum orientalem ut efficeret mare siccum, & ut discinderentur aquæ, & extendit Moses manum suam super mare, & Dominus effecit, ut decurreret mare per Orientalē ventum vehementem tota illa nocte, & fecit mare ut esset sic-

Exod. ca.
14.

cum, & discissæ sunt aquæ & ingressi sunt filii Israel in medium maris in sicco, & aquæ fuerunt illis murus à dextra eorum, & à sinistra eorum. Aristoteles affert signa aliquot, ex quibus perspicuum fit nobis, VENTVM esse causam proximam Terræmotus. In quibusdam locis, inquit Aristoteles, Terræmotus non ante defuit, quàm ventus, qui Terræmotus causâ fuerat, eruptione perspicuè facta prodiisset procellæ instar, vt ad Heracleâ Pontifacum est. Et antea in Hiera insula, quæ vna est ex Aeoli insulis. In hac enim terræ pars quædâ intumuit, & in tumuli, siue collis speciem cum sono & fragore quodam excitata est: tandemque tumulo illorupto ventus vehemens erupit, qui scintillas, cineremque secum rapuit, Liparâmque urbem, quæ haud procul aberat, in cineres redegit. Sic etiâ hoc anno quarto, ab initio Terræmotus, die, rupta est pars montis cuiusdâ à pago Hyborna itinere trium horarum distantis, vnde ventus vehemens erupit,

erupit, qui saxa, glebas, arbores secum rapuit, quibus, superante etiam colle interiecto, pagus tandem oppressus est, & obrutus. Ergo eruptio eiusmodi venti vehementis, est signum causæ Terræmotus. Deinde exauditur sonus, adeo vt interdum terra mugire videatur, qui quidem sonus non nisi à vento in cauernis terræ recondito existere potest. præterea paulò ante Terræmotum sol caliginosus esse solet, quia venti, qui purgant aërem, in cauernas terræ cōcesserunt. Sic paulò ante Terræmotum superioribus diebus factum visi sunt Parelîi. Præterea ventum esse causam proximam Terræmotus, ex eo etiam intelligimus, quod ante Terræmotum nubecula quædam cōspiciatur tenuis & in longum porrecta: nempe quia venti abfunt, qui dispergant & dissipent nubeculam. Nā venti in cauernas terræ cōcesserunt. Sic ante Terræmotum huius anni, visa est quasi flamma tenuis in longū porrecta, quæ paulò supra terram su-

bitò impulsæ est à vento extremo in terræ partes interiores concedente: Præterea, quod Terræmotus nonnulli in lunæ defectibus fiant, signum est causæ. Nam in lunæ defectibus, venti in loca concaua terra retrocedunt. Neque enim sursum attrahuntur exhalationes remisso calore propter ipsum lunæ defectum. Quinetiā **CONSTITVTIO** aëris: **TEMPORA** ipsa, nepe **VER**, & **AVTVMNVS**: **LOCA** ipsa in quibus Terræmotus fieri solent, satis declarant **VENTVM** esse causam Terræmotus. Nam maximi Terræmotus tranquillo cælo solent fieri: & qui interdiu fiūt, meridiæ exoriuntur, quòd ea pars diei sit omnium diei partium tranquillissima. Propterea autem trāquillum est cælum, quia venti concesserunt in terræ partes interiores. Sic Terræmotus huius anni, meridiæ & tranquillo cælo primò factus est. Item **VERE**, & **AVTVMNO** Terræmotus maximè exoriri solent, eò quod his præsertim temporibus in ipsis terræ cauernis ventorum ma-

torum magna vis existere soleat. Denique maximi Terræmotus fieri solent in iis locis, in quibus mare fluctuat, & in quibus sunt cauernæ & speluncæ, aut terra rara est, multosq; meatus habet. Sunt enim ista *loca fæta furentibus Austris*: vt loquitur poëta. Ob id etiam Aegyptum nūquam tremuisse aiunt, quod Aegyptus ex limo tota concreuerit. Sed mouetur & Aegyptus, & Delos, quam Virgilius stare iussit,

*Immotamque coli dedit & contemne-
re ventos.*

Hanc philosophi quoque, inquit Seneca, credula natio dixerunt non moueri, autore Pindaro. Thucidides ait antea quidem immotam fuisse, sed circa Peloponnesiacum bellum tremuisse. Callisthenes & alio tempore ait hoc accidisse. Hæc Seneca libro sexto Naturalium Quæstionum cap. 26. Nos, qui Deum, etiam absque causis naturalibus proximis & coniunctis quicquid voluerit in cælo & in terra perficere posse scimus, quin Aegyptum, & loca alia,

Seneca
Natural.
Quæst.
lib. 6. ca.
26.

quęcunque immota adhuc visa sunt, conqvaslare possit, non dubitamus. Cæterum cum duo sint genera Terræmotuum: ac vnum quidem genus sit quasi tremor: alterum autem sit quasi pulsus: animaduertendum est Terræmotum illum, qui est quasi tremor, sæpius fieri: eum autem, qui est quasi pulsus, perraro exoriri, quum fursum & deorsum terra agitur. Animaduertendum est quoque ventos non esse particulares sic, vt vnā aliquam urbem, aut partem regionis alicuius permeent: nisi quum ventus & flatus, siue πονή insolito more existit à Deo opt. max. cuiusmodi fuit ille quasi flatus, qui die Pentecostes factus est: Terræmotum autem particularem esse posse sic, vt vnā duntaxat particula regionis alicuius concutiat, cuiusmodi Terræmotus Basilæ Rauracorum bis nostra memoria factus est. Præterea obseruandum est, vnā cum Terræmotu interdum κατακλυσμὸν, siue inundationem accidere: atque vtriusque, nempe tum Terræmotus,

Aet. cap.
2. v. 2.

motus, tum etiam inundationis ventos contrarios causam afferre. Nam cum ventus is, qui terram mouet & concutit, alterum ventum cōtrariū, quo mare agitur, repellere non possit, necesse est magnam vim & quasi montem quendam aquarum accumulari, ac superante vento illo, quo mare pellitur, inundationem fieri. Adhuc animaduertendum est, quum ingens Terræmotus factus est, qui ad plures regiones longè latèque pertinuerit, ventos illos interiores, qui causam Terræmotus afferunt, non semel quaterere, sed primū ad dies vsque quadraginta, deinde ad vnum annum, & ad biennium etiam iisdē in locis Terræmotum portendere & denunciare. Quemadmodum enim pulsus præter naturam in corporibus nostris non statim, sed sensim vnā cū morbo desinunt: ita etiam venti necessariò quatiunt terram, quoad horum reliquiæ consumptæ sunt: quamquam in progressu leuius id faciunt, eò vsque videlicet, dum id quod cau-

sam motus attulit, minus est, quam
vt mouere possit. Atque hæc quidẽ
de causâ Terræmotus naturali & pro-
xima. Sed causâ hæc, vt dixi, Deo sem-
per subiicienda est, vt ei tanquam cõ-
ditori, dictatori, & moderatori om-
nium ancilletur: non secus atq; par-
ticulares scientiæ doctrinæque om-
nes Theologiæ ancillatur. Sic Theo-
logi: poëtæ sancti, & Prophetæ Deo
omnia illa opera admiranda tribuunt:
vt in Psalmo cxxiii. Quum egrede-
retur Israel ex Aegypto, & domus Ia-
cob à populo barbaro. Iuda factus est
eius sanctuarium, & Israel ipsius im-
perium: quod quum mare vidisset,
refugit, & Iordanis retrorsum repul-
sus est. Montes autem subsilierunt vt
arietes, & colles vt agni ouium.

POSTREMÒ de Fine, ad quem om-
nia, quæcunque in cælo & terra sũt,
referenda sunt: dicendum est. Dixi-
MUS PRINCIPEM CAUSAM EFFI-
CIENTEM, itẽmq; SUMMVM FI-
NEM omnium rerũ esse Deum opt.
max. Itaque Energiæ Dei extimæ o-
mnes,

mnes, itẽmq; omnia signa, quæ sũt
tum in cælo, tum in terra referenda
sunt ad Deum, tanquam ad finem
summum. Oportet omnia subiici Fi-
lio, vt dictum est supra: Postquam ve-
rò subiecta fuerint ei omnia, tunc &
ipse filius subiicietur ei, qui subiecit
ipsi omnia, vt Deus sit omnia in om-
nibus. Quandoquidem igitur CHRI-
STVM oportet regnare, Vsquequo
omnes inimicos subiecerit pedibus
suis, sequitur signa illa quæ tum in cæ-
lo tum in terra fiunt, piis liberatio-
nem, impiis verò & hostibus Dei exi-
tium portendere. Sic enim nos do-
cuit Christus: Quum verò audieritis
bella & seditiones, inquit, ne terre-
mini: oportet enim ista primũ fieri,
sed non statim erit finis. Insurget
gens in gentem, & regnum in re-
gnum: & magni Terræmotus erunt,
& fames ac pestilentia, & terricula-
menta, & signa in cælo magna erunt.
& paulò post eodem capite. Tunc e-
runt signa in Sole & Luna & syderi-
bus: & in terra angustia gẽtium in cõ-

Ad 1. Cor.
i. cap. 15.
v. 28.

Luc. cap.
21. v. 9.
10. 11.

v. 25.

v. 18.

fili inopia, resonante mari & salo. Item: Quum autē hęc fieri incipiēt, erigite & attollite capita vestra, QVONIAM APPROPINQVAT REDEMPTIO VESTRA. Ergōne, inquires, omnes illi, qui Terræmotibus opprimuntur & obruuntur, æterno exitio sunt destinati? Absit à nobis istiusmodi temerariū iudicium. Nam & memoria fratrum nostrorū Hybornensium commendatur de pietate, humanitate, & hospitalitate. Quanquā Deus non sine causa eos voluit Terræmotu obrui & opprimi. Proinde temerarii isti iudices, qui iudicando de omnibus, quasi Dei iudicis personam sibi imponunt, meminerint eorum quæ respondit Christus illis, qui annuntiabant de Galilæis, quorū sanguinem Pilatus miscuerat cum ipsorum sacrificiis. Putatis hos Galilæos, inquit Christus, præ omnibus Galilæis peccatores fuisse, quoniā talia passi sunt? Nō, dico vobis: Imō, nisi resipiscatis, omnes itidem peribitis. Aut illos decem & octo, supra quos cecidit

turris

turris in Siloam, & trucidauit eos, putatis debitores fuisse præ omnib⁹ hominibus, qui habitāt in Hierusalem? Non, dico vobis: imō nisi resipiscatis, omnes itidem peribitis. Quamobrē, quoniam diffiteri nō possumus, quin innumeris modis Deum ad irā prouocemus, exemplis iudiciorum Dei commonefacti conuertamur ad Dominum, nōsque ipsi diiudicemus: abnegata impietate, & mundanis cupiditatibus temperanter & iustē & piē viuamus in præsentī sæculo: expectātes beatam, illam spem, & illustrem aduentum magni illius Dei, ac Seruatoris nostri Iesu Christi. Sic enim appropinquante redemptione nostra, capita nostra erigere, atque attollere licebit.

DIXI.

GRATIAS TIBI PATER CÆ-
LESTIS PER IESVM CHRI-
STVM FILIVM TVVM,
DOMINVM NO-
STRVM.

ca

h.c

